

Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro informacinis leidinys 2006 m. liepa, Nr. 2

Skirtas:

- savivaldybėms
- teisėsaugos institucijoms

Leidžiamas vykdam Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos, patvirtintos LR Seimo 2003 03 20 nutarimu Nr. IX-1383, 2005-2006 metų įgyvendinimo priemonių plano 39 ir 41 punktus

Šiame numeryje:

- Nusikaltimo aukos ir kaltininko mediacijos įdiegimo galimybės Lietuvoje
- Saugesnės bendruomenės programa (Jondalupė, Australija)
- Latentinio nusikalstamumo samprata ir priežastys

Nusikaltimo aukos ir kaltininko mediacijos įdiegimo galimybės Lietuvoje

Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija – tai tarpininkavimo procesas, pagrįstas savanoriškumo bei konfidencialumo principais, kurio metu tarpininkas (mediatorius) padeda dviems ar daugiau šalių išnagrinėti probleminę situaciją, gauti atsakymus į kilusius klausimus, išspręsti konfliktą bei priimti konstruktyvų sprendimą.

Kaip rodo užsienio šalių praktika, įdiegus nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediaciją, konfliktas dėl nusikalstamos veikos sprendžiamas naujomis priemonėmis (kokybiškai, kiekybiškai), kur sąveikos šalys suvokiamos ne tik kaip nesutaikomi priešai, bet kaip asmenys, galintys savarankiškai spręsti savo problemas.

Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija ypač svarbi viktimologinės prevencijos aspektu. Įgyvendinant mediaciją skatinamas visuomenės narių aktyvumas laiku spręsti šalių konfliktus, kol jie neperaugo į nusikaltimus, taip pat mažinamas konfliktų pasireiškimas ypač destruktiviomis formomis.

Daugelio Europos Sąjungos (ES) šalių dvidešimtmetė mediacijos (tarpininkavimo) praktika parodė, kad mediacija yra itin efektyvi sprendžiant šalių konfliktus dėl nusikalstamų veikų. ES Taryba 2001 m. priėmė pagrindų sprendimą „Dėl aukų padėties baudžiamajame procese“¹. Jame nurodoma, jog mediacija baudžiamosiose bylose turi būti suprantama kaip „tyrimas prieš arba per baudžiamąjį persekiojimą, norint, kad kaltininkas ir auka susitartų dėl bendro sprendimo, tarpininkaujant kompetentingam asmeniui“ (1 str. e p.). „Kiekviena valstybė narė turi užtikrinti, kad į bet kokią aukos ir nusikaltėlio susitarimą, pasiektą tokioje baudžiamosioje mediacijoje, turi būti atsižvelgta“ (10 str.). Dokumente taip pat nurodoma, jog

kiekviena valstybė narė iki 2006 m. kovo 22 d. į teisės aktus turi įtraukti normas, kurių reikia minėtųjų pagrindų įgyvendinimui užtikrinti.

Šiuo metu tarp ES šalių yra tik trys valstybės, kurios nėra įdiegusios aukos ir kaltininko mediacijos – tai Lietuva, Latvija ir Estija.

Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras (toliau NPLC) 2005 m. lapkričio mėn. su standartizuota anketa apklausė apylinkių teismus, apylinkių prokuratūras ir policijos komisariatų. Tinkamai užpildytų anketų skaičius N=794. Pristatomu tyrimu siekta sužinoti: a) nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymo (sąlyginis atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės) instituto taikymo vertinimus, pokyčius įsigaliojus naujiems baudžiamiesiems įstatymams; b) nusikaltimo aukos ir kaltininko mediacijos įdiegimo galimybes Lietuvoje ir kt.

Nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymo instituto praktikos vertinimas

Pateiktas klausimas, kaip šiuo metu Lietuvoje taikomas nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymo institutas. Gauti atsakymai (1 pav.).

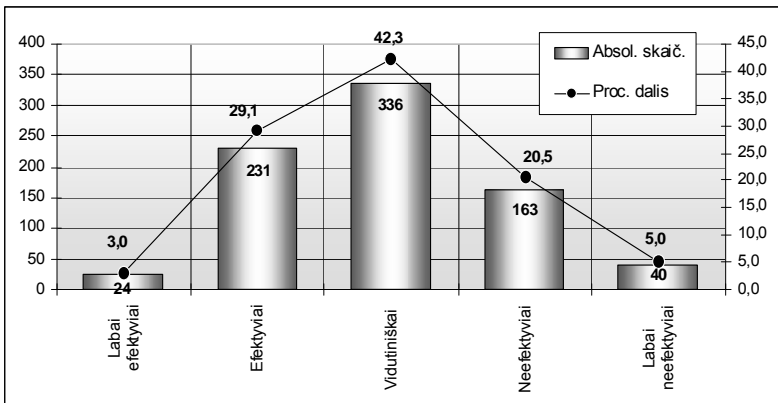
Iš tyrimo rezultatų matyti, kad nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymo institutas taikomas gana veiksmingai. Net 1/3 respondentų nurodė, jog jį įvertino kaip labai efektyvų ir efektyvų, priešingai manančių buvo 1/4, tačiau didžioji dalis, t.y. daugiau nei 2/5, susitaikymo instituto įgyvendinimą vertino vidutiniškai.

Pastarieji rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad tikslinga ieškoti naujų būdų aukos ir nusikaltėlio taikaus konflikto sprendimo procedūroms tobulinti.

Ankstesni nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymo tyrimai² parodė, kad nagrinėjamas

¹ ES Tarybos pagrindų sprendimas (Council framework decision) 2001 m. kovo 15 d. „Dėl aukų padėties baudžiamajame procese“ (on the standing of victims in criminal proceedings).

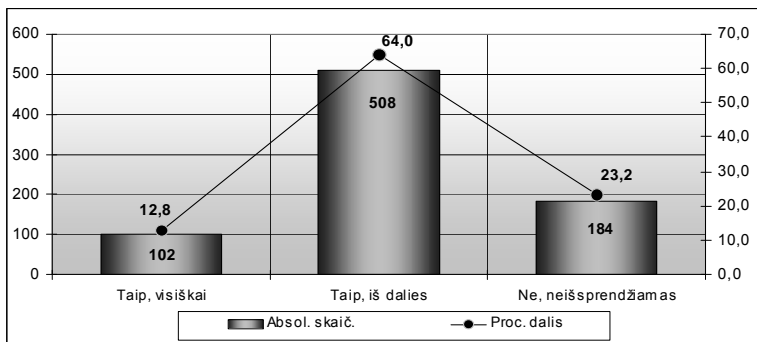
² **Uscila R.** Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio interakcija: viktimologinis aspektas. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. **Ažubalytė R.** Diskrecinis baudžiamasis persekiojimas: teoriniai pagrindai, taikymo problemos ir perspektyvos Lietuvoje. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S) Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

1 pav. Nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymo instituto taikymo vertinimas (absol. skaič./proc. dalis; N=794)

institutas buvo taikomas neveiksmingai, todėl baudžiamaisiais įstatymais pakeistos kelios esminės sąlygos.

Atlikus NPLC tyrimą, paaiškėjo, jog

2 pav. Nusikaltimo aukos ir kaltininko konflikto išsprendžiamumas (absol. skaič./proc. dalis; N=794)

susitaikymo instituto reglamentavimo pokyčiai teigiamai paveikė jo taikymo praktiką, t.y. net 39 proc. respondentų nurodė, kad susitaikymo instituto taikymas pagerėjo, supaprastėjo. Tačiau 1/3 respondentų teigė, jog praktika nepakito, o 18,5 proc. – kad taikymas tapo problemiškesnis.

Aukos ir nusikaltėlio konflikto sprendimas susitaikymo institutu

Teisėsaugos institucijos pareigūnams nepavyksta pilnai išspėsti interakcijos šalių konflikto. Nusikaltimo aukos ir kaltininko susitaikymas yra tik formalus veiksmas, kuriuo iš esmės nepasiekiamas numatytų tikslų. 64 proc. respondentų nurodė, kad dėl nusikalstamos veikos kilęs konfliktas išsprendžiamas iš dalies, o 23 proc. – jog neišsprendžiamas (2 pav.). O tai tiesiogiai susiję su pakartotine ar tęstine asmenų viktimizacija, dažnai netgi įtraukiant naujus interakcijos dalyvius, išplečiant jos apimtį, veikimo sritį, sukuriant,

palaikant nusikaltusio asmens nebaudžiamumo atmosferą, aukos „bejėgiškumo“, „susitaikymo su likimu“ stereotipą ir t. t.

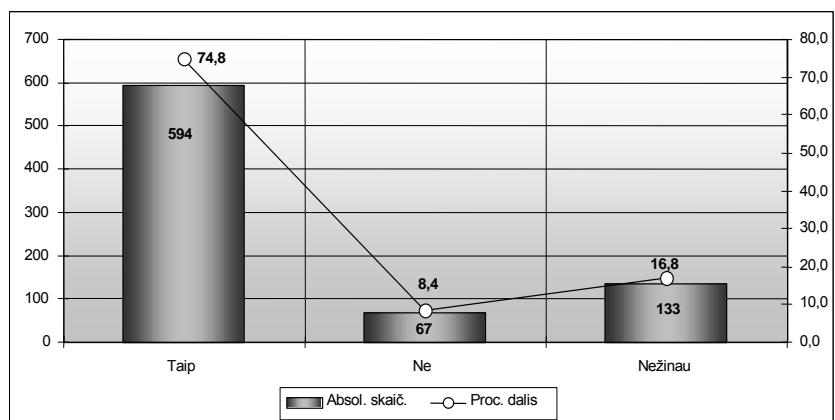
Be to, tyrimu nustatinėta, ar susitaikymo institutu patenkinami teisėti nusikaltimo aukos interesai. Tik 27,7 proc. respondentų nurodė, kad teisėti nusikaltimo aukų interesai ir poreikiai yra patenkinami, o 53,3 teigė, kad tai padaroma tik iš dalies.

Aukos ir kaltininko mediacijos taikymo galimybės Lietuvoje

NPLC tyrimo duomenų analizė patvirtino ankstesnių tyrimų rezultatus, kad Lietuvoje tikslinga įdiegti aukos ir nusikaltėlio mediacijos institutą, pradėti teikti tarpininkavimo paslaugas (3 pav.).

Be to, NPLC atliktu tyrimu patvirtinta darbo pradžioje iškelta hipotezė, jog didelė dalis respondentų gali nežinoti apie aukos ir nusikaltėlio mediacijos taikymą baudžiamojoje justicijoje. Iš tyrimo paaiškėjo, kad beveik 17 proc. respondentų nežino, ar tikslinga mediacija Lietuvoje, dalis anketų buvo su pastabomis, pvz., „neturiu žalio supratimo...“, „kas tai per naujadaras“, „nieko nežinau apie mediaciją“ ir t. t. Tad be abejonės būtina intensyviau organizuoti ir rengti specializuotus informacinius seminarus, aktyvinti pastaruoju metu pradėtus tarpininkavimo mokymus, telkti viešas kampanijas ir kt.

Svarbu ir tai, jog 3/5 respondentų nurodė, kad mediaciją galima taikyti nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymo atvejais, t.y. atsižvelgiant į baudžiamajame įstatyme numatytas sąlygas. Tačiau tai nereiškia, kad mediacija turi būti tapatinama su susitaikymo institutu. Mediacija nėra pagalbinio pobūdžio aukos ir nusikaltėlio konflikto

3 pav. Ar tikslinga taikyti nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediaciją (tarpininkavimą) Lietuvoje? (absol. skaič./proc. dalis)

spendimo procedūra, tai daugiau alternatyvi, autonomiška procedūra. Susitaikymo institutas -

nusikaltusio sąlyginis atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Mediacija – tai atskiras konflikto nagrinėjimo procesas, kuriuo siekiama tiek aukos satisfakcijos, tiek nusikaltusio „atitraukimo“ nuo baudžiamosios justicijos, šalinant prielaidas kriminalinės patirties įtvirtinimui, jo stigmatizavimui ir pan.

Išvados

Atsižvelgdamas į atliktą bei ankstesnius tyrimus, kitų šalių progresyvią mediacijos taikymo praktiką, autorius mano, kad Lietuvoje yra tikslinga įdiegti nusikaltimo aukos ir kaltininko mediaciją. Siūloma parengti eksperimentinį nusikaltimo aukos ir kaltininko mediacijos projektą, kuris būtų vykdomas lygiagrečiai bandomajame mediacijos centre, policijos įstaigoje bei prokuratūroje.

Vykdamas projektą (iki 1 metų), atsitiktinės atrankos metodu būtų pasirinkti keli miesto policijos komisariatai, gaunama informacija apie atitinkamas nusikalstamas veikas (prognozuojant, kad mediacija konkrečiu atveju bus veiksminga, tikslinga). Kartu reikėtų atlikti viktimologinį tyrimą, kuris atskleistų to projekto pranašumus, efektyvumą, trūkumus ir kt. Vėliau, pasiteisinus pirminiam projekto etapui, būtų steigiamas nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos centras, kuriama teisinė bazė, patvirtinamas pasirinktas mediacijos modelis, jo organizacinė struktūra ir t. t. Diegiant nusikaltimo aukos ir kaltininko mediaciją, paminėtini čia pateikiami svarbiausi aspektai.

Teisinis aspektas: a) į Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso bei baudžiamųjų kodeksus įrašyti nuostata, kad įstatymų numatytais atvejais kompetentingas pareigūnas (prokuroras, teisėjas) gali priimti sprendimą bylą persiūsti nagrinėti mediacijos centre; b) parengti bei priimti Nusikaltimo aukos ir kaltininko mediacijos įstatymą, kuris detalčiai reglamentuotų mediacijos funkcionavimo principus, bylos, atvejo nagrinėjimo procesą, mediatoriams keliamus reikalavimus, atsakomybę, susitarimo pasirašymo sąlygas, jo kontrolę ir pan.

Organizacinis aspektas. Prie miesto savivaldybių įsteigti nepriklausomus nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos (tarpininkavimo) centrus.

Metodinis aspektas. Kurti, tobulinti bei plėtoti atitinkamų socialinių darbuotojų – mediatorių rengimo, apmokymo, igūdžių formavimo programas. Parengti specializuotą mediatorių mokymo metodikos literatūrą, dokumentus.

Informacinis aspektas. Skleisti žinias teisės institucijoms ir suinteresuotiems asmenims.

Dr. Rokas Uscila

Saugesnės bendruomenės programa Jondalupė, Australija

Saugesnės bendruomenės programa – tai programa, siekianti saugesnės bendruomenės bendradarbiaujant su policija.

Ši programa apima tokias veikas: „Miesto stebėjimas“, „Grafitų kontrolė“, „Miesto projektavimas“, „Bendradarbiavimas“.

Saugesnės bendruomenės programos partneriai - bendruomenė, policija, mokykla ir kitos žinybos.

Miesto stebėjimas

Miesto stebėjime dalyvauja Bendruomenės apsaugos patrulių tarnyba (ne policijos), apsilankanti visose miesto gatvėse kiekvieną dieną ir teikianti gyventojams pagalbą pagal jų prašymus.

Bendruomenės apsaugos patuliai patruliuoja mieste, siekdami sukurti nuolatinio stebėjimo – kontrolės įvaizdį, taip pat sudaryti nepalankias sąlygas nusikaltimams. Jie veikia kaip miesto „akys ir ausys“, pranešdami policijai ir Jondalupės gyventojams apie smulkiausias teisės pažeidimus bei incidentus.

Bendruomenės apsaugos patuliai vykdo operacijas šešiose sukurtose teritorijose. Apkeliaujama mažiausiai 400 km per 24 valandų periodą. 3 transporto priemonės patruliuoja dienos metu ir 6 – vakarais bei anksti ryte.

Šios tarnybos vaidmuo nėra bandymas pakeisti policijos veiklą, bet greičiau tai yra skatintina tarnyba, kuri dirba artimai su policija ir bendruomene.

Su Miesto stebėjimo pareigūnais galima susisiekti telefonu 24 valandas per parą kiekvieną dieną. Šie pareigūnai nagrinėja įvairiausias pageidavimus bei užduotis, tokius kaip gyventojų nusiskundimus dėl turto suniokojimo, triukšmingų vakarėlių, antisocialaus elgesio, praneša policijai apie asmenis, piešančius draudžiamus grafitus, įtartina elgesį bei apie kitus įvairiausias dalykus, kurie gali paveikti bendruomenės saugumą.

Bendruomenės apsaugos patuliai reaguoja į tokius pranešimus:

- Aliarmai (patalpų, statinių signalizacijos suveikimas): miesto savivaldybės pastatuose; privačiuose namuose (tik stebėjimo vaidmuo);
- Antisocialus elgesys: alkoholio vartojimas, valkatavimas ir priekabiavimas viešose vietose; vandalizmas;
- Grafitai (draudžiami grafitų piešiniai): ant miesto savivaldybės nuosavybės; ant privačios nuosavybės;
- Įtartinos veikos: asmenų, naudojant transporto priemones;
- Triukšmingi vakarėliai: miesto savivaldybės pastatuose; privačioje nuosavybėje;
- Nuosavybės apgadinimas: miesto savivaldybės nuosavybė (pastatai/ ženklai/ užtvaros); visuomenės nuosavybė (kelio ženklai).

Bendruomenės apsaugos patuliai yra licenzijuoti apsaugos pareigūnai, bet nėra policijos pajėgų pakaitalas. Jie negali priversti asmenų paklusti

įstatymams kaip policijos pareigūnai, bet gali padėti bendruomenei kaip reaguojanti ir sudrausminanti priemonė.

Tačiau yra keletas atvejų kai Miesto stebėjimo pareigūnai negali patys imtis iniciatyvos spręsti problemas. Šiais atvejais yra būtina pranešti policijai:

- Šūviai;
- Šeiminių smurtas;
- Užpuolimo atvejai;
- Grasinimas gyvybei /sunkūs nusikaltimai.

Grafitų kontrolė

Ši programos sudedamoji dalis yra sukurta tam, kad padėtų Jondalupės miesto bendruomenei pašalinti grafitus nuo aptvarų, skersgatvių, draustinių ir kitų vietų. Atlikti tyrimai parodė, kad kuo greičiau grafitai yra pašalinami, tuo mažesnė tikimybė, kad toje pačioje vietoje vėl bus vandališkai elgiamasi. Nepašalinti grafitai yra požymis, kad ši teritorija nėra tvarkoma, prižiūrima, kad joje galima daryti viešosios tvarkos pažeidimus.

Programa veikia tiesiogiai kartu su policija, siekiant kuo greičiau nustatyti ir sulaukyti grafitų vandalus bei efektyviai išspręsti problemas, kylančias dėl neteisėtų grafitų.

Programos kūrėjai labai tikisi gyventojų pagalbos, siekdami "išvaduoti" miestą nuo grafitų vandalizmo, būtent tokios iniciatyvos būdu.

Apie tikslią grafito buvimo vietą pranešama telefonu arba elektroniniu paštu. Jei grafitas yra ant privačios nuosavybės, savininkas turi pasirašyti sutikimo dokumentą, leidžiantį pašalinti grafitą. Komercinės paskirties pastatų savininkai taip pat gali kreiptis dėl pagalbos, patarimų kaip kovoti su grafitų vandalais.

Miesto projektavimas

Miesto projektavimas leidžia sumažinti nusikaltimų galimybes Jondalupės gyventojų gyvenamoje aplinkoje. Pavyzdžiui, gerai apšviesta ir prižiūrima gatvė (tvarkoma, stebima, gerai iš visų pusių matoma) yra žymiai saugesnė nei neapšviesta ir neprižiūrima.

Aplinka nulemia mūsų naudojimąsi ta erdve ir gali būti vienas iš veiksnių nusikaltimų padarymui. Geras aplinkos suplanavimas bei tinkamas apšvietimas leidžia sumažinti galimybes nusikaltimų padarymui.

Kaip vienas iš pavyzdžių gali būti dabartinės aplinkos valdymas (gatvių apšvietimo pagerinimas, garantavimas, jog pėsčiųjų takų linijos gerai matomos, taip pat šie takai suteikia saugų visuomenės susisiekimą). Kitas būdas sumažinti nusikalstamumą – išankstinis aplinkos objektų projektavimas, planuojant pastatų statybą, infrastruktūros planavimą ir saugumą, efektyvų gatvių apšvietimą, pėsčiųjų takų išdėstymą.

Jondalupės miesto gyventojai gali patys sumažinti nusikalstamumą nuosavoje teritorijoje dalyvaudami Miesto projektavimo programoje. Jiems

tereikia tik įgyvendinti keletą paprastų principų (žr. testą: [Ar Jūsų namas yra saugus?](#)) arba susisiekti su Jondalupės policijos skyriumi, kuris suteiks reikalingą informaciją bei praktinę pagalbą.

Parengta pagal

Safer Community Program. *City of Joondalup*.

http://www.joondalup.wa.gov.au/cms/templates/coj2_services_grp.asp?id=132 (2006 06 01).

Darius Dovidaitis

Latentinio nusikalstamumo samprata ir priešastys

Žymus anglų rašytojas Markas Tvenas kadaise pasakė: yra trys melo rūšys – melas, bjaurus melas ir statistika. Iš tiesų, nė viena skelbiama nusikalstamumo statistika neatspindi tikrojo nusikalstamumo dydžio. Ta neregistruojamo nusikalstamumo dalis vadinama latentiniu nusikalstamumu (angl. dark figure of crime). Latentiniai nusikaltimai neleidžia nustatyti realios nusikalstamumo būklės, struktūros ir dinamikos, pamatyti tikrosios žalos, kuri nusikaltimais padaroma žmogui ir visuomenei. Latentinis nusikalstamumas skirstomas į natūralų (nežinomas teisės saugos institucijoms), ribinį (žinomas teisės saugos institucijoms, tačiau lieka neužregistruotas dėl įvairių klaidų) ir dirbtinį (žinomas teisės saugos institucijoms, tačiau neužregistruojamas, siekiant nuslėpti tikrąją statistiką apie nusikalstamumo būklę). Latentiškumas yra natūrali nusikalstamumo savybė, tačiau pasaulio kriminologai naudoja tam tikras metodikas, kuriomis bent iš dalies sužinomas latentinio nusikalstamumo lygis šalyje.

Visų pirma, reikėtų išskirti pagrindines priešastis, kurios lemia tai, kad tam tikros nusikalstamos veikos lieka neužregistruotos. Šias priešastis galima suskirstyti į keturias grupes pagal tai, kas nulemia konkretaus nusikaltimo neužregistravimą.

Priežastys, susijusios su nusikaltimo auka:

- auka gali nežinoti, kad yra padarytas nusikaltimas. Pavyzdžiui, didelėje kompanijoje gali būti nepastebėti vagiliavimai (angl. shop-lifting), arba pačių parduotuvės darbuotojų vagiliavimai, arba auka nesupranta, kad buvo įvykdytas nusikaltimas. Tai ypač aktualu, kai nusikaltimo auka tampa vaikas;
- auka noriai prisideda prie nusikaltimo darymo;
- auka nenori pranešti apie nusikaltimą, nenori, kad tikri faktai taptų vieši, pavyzdžiui, apie seksualinius nusikaltimus, nelegalų abortą, prostituciją, narkotikų nusikaltimus, nepadorias publikacijas;
- auka tiesiog negali pranešti apie nusikaltimą. Pavyzdžiui, daugeliu nusikaltimų prieš vaikus ar kitas santykinai silpnas aukas atvejų, joms yra grasinama neatskleisti nusikaltimo. Problemiška situacija yra ir su nelegaliais imigrantais, kurie bijo

pranešti apie padarytus nusikaltimus, nes tai galėtų baigtis jų deportavimu;

- auka mano, kad nusikaltimas yra nereikšmingas apie jį pranešti policijai;
- auka nenori dalyvauti ilgoje procedūroje, kurios kiltų pranešus apie nusikaltimą;
- auka bijo pranešimo pasekmių, pavyzdžiui, kad ją nepatikės arba jai bus pateikti itin asmeniškai ar puolamo pobūdžio klausimai teisme;
- auka daugiau nenori matyti nusikaltėlio, pavyzdžiui, auka yra vaikas, artimas giminaitis, draugas, darbuotojas, darbdavys;
- auka nepasitiki baudžiamąja sistema;
- auka patyrė satisfakciją ir be kriminalinės justicijos įsikišimo (nuosavybė jau yra grąžinta ar kompensuota);
- nėra tiesioginės nusikaltimo aukos, pavyzdžiui, vykdamas kontrabandą, neteisėtai pereinant sieną, kai kuriuose finansiniuose nusikaltimuose ir nusikaltimuose aplinkai.

Priežastys, susijusios su nusikaltimą padariusiu asmeniu:

- nusikaltimą padaręs asmuo pasistengė, kad niekas nesužinotų apie įvykdytą nusikaltimą (apgalvota nusikaltimo padarymo vieta, laikas, būdas, paslėpti ar sunaikinti įkalčiai);
- asmuo pagrasino nusikaltimo aukai, liudytojams ar kitiems apie nusikaltimo padarymą žinantiems asmenims, kad prieš juos ar jų artimuosius bus panaudota prievarta, jei jie bandys pranešti apie nusikaltimą;
- pats asmuo nežinojo, kad jo daromi veiksmai yra nusikalstama veika.

Priežastys, susijusios su nusikaltimo liudytojais:

- toks asmuo nenori veltui gaišti savo laiko, nes nepasitiki teisėsaugos institucijomis ir netiki jų darbo efektyvumu;
- asmuo nėra tikras tuo, ką matė ar girdėjo, arba apskritai nėra tikras, kad buvo padarytas nusikaltimas.

Priežastys, susijusios su teisėsaugos institucijų veikla:

- nepakankama nusikaltimą tiriančių asmenų kvalifikacija (kompetencija);
- nepakankamas techninis, mokslinis teisėsaugos institucijų aprūpinimas;
- netinkama policijos pareigūnų reakcija į nusikalstamumo kontrolę;
- techninės klaidos (suvedinėjant duomenis ar pan.);
- netinkamas kai kurių pareigūnų požiūris į savo pareigų atlikimą (kai kurie nusikaltimai tiesiog nepastebimi ar „praleidžiami pro pirštus“);

- siekis sumažinti nusikalstamumo rodiklius dėl asmeninių ar kitokių priežasčių.

Tai, ar apie nusikaltimą pranešama, ar ne, priklauso ir nuo paties nusikaltimo rūšies. Paprastai sakoma, kad nužudymai pasižymi mažu latentiskumu. Dingus artimiems asmenims žmonės paprastai apie tai praneša policijai, dingusių asmenų yra ieškoma. Paprastai lavonas vis vien surandamas ir jį radusieji beveik visada praneša policijai. Tačiau netgi apie nužudymus nėra pranešama visais atvejais. Kadangi auka negali pranešti, kartais nusikaltimas atskleidžiamas tik per atsitiktinumą. Kartais nužudymai yra registruojami kaip savižudybės ar natūralios mirtys, todėl teiginys, kad nužudymų yra mažas latentiskumas nėra visiškai pagrįstas.

Kai kurie nusikaltimai dėl įvairių priežasčių yra aukšto latentiskumo, pavyzdžiui, vaikų seksualinė ar kitokia prievarta, smurtas šeimoje, išžaginimai, kiti lytiniai nusikaltimai, nusikaltimai vairuojant, nusikaltimai, susiję su narkotikais, sukčiavimas, šantažas, nusikaltimai įmonėse (angl. corporate crimes).

1984 metais atliekant Didžiosios Britanijos nusikalstamumo apžvalgą buvo pateiktas klausimas aukoms, kodėl jos praneša apie nusikaltimą. 36 procentai respondentų išsakė motyvus, kurie naudingi jiems patiems: jie norėjo atgauti savo turtą, sumažinti tolimesnės viktimizacijos riziką, gauti pagalbą iš policijos, ar pranešimas policijai buvo draudimo kompanijų reikalavimas. Kiti 33 procentai respondentų atsakė, kad jų pareiga pranešti policijai apie nusikaltimus, nes apie nusikaltimus turi būti pranešama, taip pat tai gali sumažinti kitų nusikaltimų. 16 procentų respondentų pranešė apie nusikaltimus, nes norėjo matyti nubaustą jų kaltininką. Minėtoje apžvalgoje buvo pateikta išvada, kad kuo nusikaltimas sunkesnis, tuo mažesnis jo latentiskumas, išskyrus seksualinio pobūdžio nusikaltimus.

Jungtinės Karalystės kriminologai teigia, kad po Antrojo pasaulinio karo išaugusios draudimo sumos taip pat prisidėjo prie padidėjusio pranešimų apie nusikaltimus skaičiaus. Taip pat galima išskirti tokius veiksnius, kurie padidino pranešimų apie nusikaltimus skaičių: padidėjęs visuomenės jautrumas nusikalstamumui, kurį sukelia kompetentingų valstybės institucijų veikla, taip pat mažiau toleruojamas antisocialus elgesys, pagerėjusios techninės sąlygos – privačių telefonų paplitimas, geresnis viešųjų telefonų pasiekiamumas.

Pasaulyje yra išvystyti tam tikri metodai, kuriais remiantis bandomas apskaičiuoti nusikalstamumo latentiskumo lygis – tai vadinamieji *self report* tyrimai (asmenys anonimiškai apklausiami, ar jie yra padarę nusikaltimų/ų per tam tikrą laiką) ir viktimologinės apklausos (asmenys yra apklausiami, ar jie yra nukentėję nuo nusikaltimo/ų per tam tikrą laiką). Remdamiesi šių apklausų duomenimis, mes galime įvertinti tik nuslepiamų nusikaltimų skaičių, tačiau realus nusikalstamumo latentiskumas taip ir liks nežinomas.

Ieva Česnaitytė